

Odkaz Ladislava Hejdánka, Filozofické poznání je zajedno s životem

Jan Schneider

◆ nekrolog, česky, vznik: 29. 4. 2020 ◆ web

◆ obituary, Czech, origin: 29. 4. 2020 ◆ web

Odkaz Ladislava Hejdánka: Filozofické poznání je zajedno s životem

Jan Schneider, ceskapozice.cz, 29. dubna 2020

Jan Schneider se nešikovně a kostrbatě vyznává ze svého dojmu přecházejícího v přesvědčení, že setkáním s jednou z velkých a nedoceněných postav českého duchovního života, filozofem Ladislavem Hejdánkem, jenž zemřel v 92 letech 28. dubna, jsme měli příležitost být poblíž něčeho zatím nepříliš zřetelného, ale velmi silného. Díky za to.

V požehnaném věku 92 let, syt dnů, zemřel Ladislav Hejdánek, jedna z velkých (a velmi nedoceněných) postav českého duchovního života. O jeho filozofii bude napsáno mnoho, stejně jako o jeho urputném boji nejen za zachování, ale i rozvoj české vzdělanosti. Méně asi o Hejdánkově přínosu politickém, neboť zásluhy již byly dávno přirčeny a významy a prebendy rozdány a sláva vyčerpána jinými.

Začnu proto odjinud – vděčnou vzpomínkou na tohoto vzácného člověka, který zosobňoval své motto, že filozofické poznání musí být zajedno s životem – vzpomínkou na skladového dělníka Hejdánka. Koncem sedmdesátých let jsem pracoval jako dělník-figurant v geodetické skupině Železničního stavitelství, závod 02. Sídlo jsme měli na libeňském nádraží.

Jednou přišel sprátený geodet a povídalo se. Říkal – představte si, měřil jsem u Staveb silnic a železnic ve Vysočanech, a nestihl jsem to za jeden den, a abych nemusel tahat vercajk jako kočka kořata, zeptal jsem se, zda si jej tam někde mohu zanechat. Jo, řekl mi stavbyvedoucí, dejte si jej k profesorovi do skladu. K profesorovi? Vy si z něho děláte srandu? zeptal se geodet. Nikoliv, vysvětlil stavbyvedoucí, to je filozof, profesor doktor Hejdánek.

Stálý náběh k humoru

Bylo hezké, jak mu prostý lid přál na titulech. Hezky se k němu chovali i ve Stavbách silnic a železnic, měl svou skladovou kancelář plnou milovaných kaktusů a snad i akvárium tam měl, jestli se nepletu. A když si vyřídil se svou obvyklou péčí skladovou agendu, psal si své věci a ostatní ho nechali být, chodili okolo a docela potichu.

Šli jsme spolu párkrát na procházku, když jsme měli možnost se na chvíli utrhnout z práce, často to nebylo – o to to bylo vzácnější. Procházeli jsme se v montérkách v průmyslové části Vysočan, směrem na Kyje, atmosféru to tam mělo chvílemi jak ve filmu Andreje Tarkovského Stalker. Nebavili jsme se o filozofii, ale o životě, což v Hejdánkově případě bylo jinými slovy totéž.

Výraznější vzpomínkou, než o čem jsme hovořili, je, jak Hejdánek hovory vedl. Netlačil, ale meze držel pevně, ke svému se ale člověk musel dohrabat sám. Nebylo to s ním lehké, obzvlášť pro dělníka s pouhou maturitou na průmyslovce. Co však zůstane trvalé, je jeho stálý náběh k humoru, chvílemi lehce škodolibému, pointovanému bohatýrským smíchem.

Důraz na vzdělávání

Při vzpomínce na Hejdánka se mi zdá dominantní jeho vnitřní dějinný optimismus, který nehlásal, ale konal. Projevilo se to jeho důrazem na vzdělání, v intencích Karla Havlíčka Borovského, Tomáše Garrigua Masaryka a Emanuela Rádl. Nenechal dogmata vládnout světu, ale naopak, předával – pěkně po talmudicku – celé spory, a náhledy na jejich řešení. Tedy to nejcennější, co může učitel žáky naučit.

S tím nepochybně souvisí ústřední pojem, kolem něž se vše točilo – „nepředmětné myšlení“. Strašná zbraň pro všechny autoritářské a totalitarizující režimy a před nimi shrbené dušičky. Myšlení, které upírá důstojnost modlám, a je oslavou svobodného, odpovědného, a tudíž i riskantního, havlíčkovsky řečeno „nebezpečného myšlenkování“.

Snad i proto o Hejdánkovi nebylo po změně režimu tolik slyšet, jak by si zasloužil. Prezidentem měl být, říkali jsme si mnohdy s přáteli, žehrajíce na Hejdánkův špatný zdravotní stav. Dokázal totiž docela až „hubatě“ říci, co si myslí, a proč si to myslí – čímž se stal politicky „nepoužitelným“.

Jeho myšlení bylo dějinně založeno a mělo budoucnostní orientaci, jeho důraz byl na vzdělávání. Byl tedy dalek krátkozrakých výroků, opakem rychlokvašených politiků „jedné věty“, u nichž nebylo nic předtím a nic kloudného ani potom. Ale zazářili a společnost jim tleskala a vyzvala je, aby ji vedli. Hejdánka ne, protože před ním měli mindrák při srovnání s jeho a svou minulostí, tudíž i přítomností. A nepochybně se s ním mýjeli co do představ o budoucnosti.

Nepředmětné myšlení

Neodpustím si však exkurz na tenký led. Často se v Praze v poslední třetině 20. století mluvilo o tom, zda nadchází nová „osová doba“ (jak nazval německý filozof Karl Jaspers dobu zhruba před 25 stoletími, kdy se formovaly velké myšlenkové koncepce). Mnoho lidí si ji představuje materiálně, a proto nenachází pro její „druhý příchod“ důkazy. Tato změna bude ale opět nemateriální, i když s obrovským dopadem na vše, ovšem časem svým – bude-li nám dán.

Proč o tom píšu? Protože ve stejné době, kdy Hejdánek přednášel o „nepředmětném myšlení“, zabýval se filozof Egon Bondy „nesubstanční ontologií“ a starozákoník Milan Balabán rozpracovával v plodné interakci s ním „nesubstanční teologii“. Vyznávám se takto nešikovně a kostrbatě ze svého dojmu přecházejícího v přesvědčení, že setkáním s Ladislavem Hejdánkem jsme měli příležitost být nablízku něčemu zatím nepříliš zřetelnému, ale velmi silnému. Díky za to.